

A Klimo-könyvtár története

A hazai művelődéstörténet, a könyves kultúra fejlődéstörténetében jelentős fejezetként tartjuk számon a felvilágosodás korának kimagasló értékű főpapi könyvtárait, különösképp Klimó György pécsi, Eszterházy Károly egri és Patachich Adám kalocsai bibliotékáját, de folytathatnánk a sort az erdélyi gyűjteményekkel is. A könyvtárak ekkor már nem kizárólag a különlegesen ritka, értékes, külsőségeikben pompázatos köteteket szerezték be, hanem a felvilágosodás korára jellemző hasznosság szempontjainak is igyekeztek megfelelni (a könyv és a benne rejlő tudás a mindennapok segítője). Eszterházy Károly tudatos állományalakítása kétségtelen kapcsolatban állt a lyceumi oktatással, a tervezett egyetem-alapítással, az oktatók és hallgatók szakirodalommal való ellátásával.

Hasonló elképzelést dédelgetett Klimó György is. A pécsi püspöki könyvtárról valamennyi könyvtártörténeti összefoglalás az első nyilvános könyvtárként emlékezik meg. A város tudósai és az egyházmegye papjai előtt megnyitott könyvtárat „a köz hasznára” is hozzáférhetővé tette Klimó. A gesztus, és annak a művelődésre gyakorolt hatása felkeltetette a kortársak figyelmét, nem csupán a pozsonyi és a bécsi sajtó, de még firenzei lap is beszámolt róla. A nyilvánossá tett gyűjtemény szellemisége, gyakorlata egyértelműen a 17–18. századi külhoni intézményekkel mutat hasonlóságot (öffentliche Bibliothek, public library). A történeti források tanúsága szerint Klimót is foglalkoztatta az egyetemalapítás lehetősége. A terv részét képezte a könyvtáralapítás, továbbá a helyi könyvnyomda és a papírmalom támogatása. A korszerű természettudományos oktatás gyakorlati színtereként földmérő és csillagászati eszközökkel felszerelt csillagvizsgáló-tornyot rendeztetett be. Mindezt tárgyi gyűjtemények egészítették ki: a Klimó György ajándékaént odakerült, mintegy 3000 darabos éremgyűjtemény, az utóda – Eszterházy Pál – által létrehozott ásványtár, a 18. századi alapítástól folyamatosan gyarapodó képtár (rajzok, festmények, metszetek). A 19. század végén létrehozott lapidárium gazdagította még a múzeumi anyagot.

A széles látókörű, tudományos, oktatási „központ” koncepcióval megálmodott intézmény további sorsának alakítói, vezetői és munkatársai nehéz helyzetben voltak, hogy az alapító szándékát, elgondolásait, a hagyományokat és a gyűjteményeket megőrizve tudjanak továbblépni és a változó, korszerűbb követelményeknek meg tudjanak felelni. A felsőoktatáshoz való kapcsolódás 1923-ban valósult meg, amikor a Pozsonyból áttelepített Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem megkezdte működését Pécsen.

A könyvtár léte, értékeinek megőrzése, gyarapítása és közkinccsé tétele mindig függvénye volt az egyházi vezetés hozzáállásának, nem kevésbé a város anyagi lehetőségeinek, később az egyetemnek. Amit bizton állíthatunk, hogy több évszázados működése Pécs művelődéstörténetének és mindenkor aktuális tudományos életének fontos része.

A könyv egészen 1945-ig kíséri nyomon a gyűjtemény sorsát, a gyarapodásokat, a nehéz időszakokat. A rendkívül részletes feldolgozás több melléklettel egészül ki, amelyek az egyházi előjárókról, a könyvtár közvetlen munkatársairól, különféle gyűjteményeiről tájékoztatnak adattári jelleggel. Természetesen bőséges a jegyzetapparátus, a felhasznált irodalom jegyzéke sem hiányzik.

A kötet főszereplője mindvégig a könyvtár marad, a történet szereplőinek bemutatása nem lépi át az határt, amely az egyéni érdemek kizárólagos magasztalásához vezethet. Természetesen ez nem jelenti sem az alapító, sem a könyvtárért, a könyvtárban tevékenykedők háttérbe szorítását.

Örvendetes egy ilyen kötet kézbevétele, amelynek múltban gyökerező tanulságai a szellemi értékek maradandóságát, annak igényét sugallják. A kötet ajánlásában Monok István ezt markánsabban fogalmazza meg: „*Napjaink hagyományokat tagadó, az intézményszerű működést negligáló, néhány éves, színes-szagos programokat előtérbe helyező, állítólagos kulturális politikával szemben állásfoglalás egy ilyen összefoglalás...*”

(Schmelczer-Pohánka Éva: „Boldog idők! Amikor az emberi értelem ilyen intézményekben támogatásra lel (...) Egyik fény gyűjtja a következőt.” A Pécsi Püspöki Könyvtár története (1774–1945). Pécs, 2012, PTE Egyetemi Könyvtár, 370 p., illusztrált)

